

Novosti iz zakonodavstva

Uloga ove rubrike jeste da upozna čitaoce s novinama u zakonodavstvu u BiH, posebno s onima koje mogu uticati na primjenu EKLJP-a i njenih standarda. Ova rubrika ne predstavlja iscrpnu listu već izbor važnijih aktuelnih zakonodavnih inicijativa ili rješenja, te sadrži opis zakonskog akta o kojem je riječ, kao i komentar načina na koji on utiče na primjenu relevantnih evropskih pravnih standarda. U ovom broju predstavljamo dva zakona: Krivični zakonik Republike Srpske i Zakon o izmjenama i dopunama zakona Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja.

Krivični zakonik Republike Srpske (*Službeni glasnik Republike Srpske* broj 64/17) je donesen kao rezultat težnji da se izvrše opsežne izmjene dotad važećeg Krivičnog zakonika iz 2003. godine s izmjenama i dopunama. Razlozi za donošenje novog Krivičnog zakonika Republike Srpske se ogledaju u sljedećem, prethodni Krivični zakon Republike Srpske donesen je 2003. godine i mijenjan šest puta; pojavila se potreba za usklađivanjem krivičnog zakonodavstva sa razvojem društva, zakonodavstvom EU, standardima Vijeća Evrope i Ujedinjenih nacija, te spada u set antikorupcionih zakona.

Obzirom na obimnost Krivičnog zakonika, navest ćemo ovdje samo najznačajnije novine u odnosu na prethodni krivični zakon.

U opštem dijelu novine se ogledaju u novim sankcijama. Tako je uvedena nova kazna zabrane upravljanja motornim vozilom (član 42). Dok se kazna zatvora u trajanju do jedne godine može izuzetno izvršiti i u prostorima u kojima osuđeni stanuje (kućni zatvor). Ovakav način izvršenja kazne zatvora sud može odrediti učiniocu koji je star ili iznemogao, teško bolestan, invalidno lice, trudna žena, samohrani roditelj maloljetne djece, ako se može očekivati da će se i na taj način postići svrha kažnjavanja i ako je učinilac sa tim saglasan (član 46 stav 5). Istovremeno je zakonski minimum za kaznu zatvor podignut na tri mjeseca (član 46 stav 1). Kao nova mjera bezbjednosti, propisana je mjera – zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama (član 72 tačka 5).

U okviru kaznene evidencije uvodi se poseban registar lica koja su pravosnažno osuđena za krivična djela učinjena na štetu polnog integriteta djeteta. Sadržaj i obim podataka, njihovo čuvanje, kao i uslovi za davanje podatka iz ovog registra uređuje se posebnim propisom (član 92 stav 2).

U okviru posebnog dijela Krivičnog zakonika izvršene su izmjene odredbi o oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom (Glava V Krivičnog zakonika), posebno u odnosu na oduzimanje predmeta ili sredstava koja su korištena za izvršenje krivičnog djela ili su za to bila namijenjena, kao i sredstava koja su nastala njihovim vršenjem, bez obzira na vlasništvo nad predmetima, s tim da se ne dira u prava vlasnika oduzetih sredstava i prava trećih lica. Kod krivičnih djela terorizma, također je predviđeno oduzimanje i objekata i drugih nepokretnosti koji se namijenjene ili su korištene za izvršenja djela terorizma (član 299 stav 5).

Glava XII - Krivična djela protiv života i tijela definiše precizno krivična djela *Prinudna sterilizacija* (član 134) i *Genitalno sakaćenje žena* (član 133), dok Glava XIII - Krivična djela protiv sloboda i prava građana prvi put inkriminira *Proganjanje*: Ko uporno i kroz duže vrijeme prati ili uhodi drugo lice ili s njim direktno ili preko trećeg lica nastoji uspostaviti ili uspostavlja neželjeni kontakt ili na drugi način kod tog lica izaziva promjene životnih navika, tjeskobu ili strah za vlastitu sigurnost ili sigurnosti njoj bliskih lica, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine (član 144 stav). Ako je djelo iz člana 144 stava 1 izvršeno u odnosu na sadašnjeg ili bivšeg bračnog ili vanbračnog partnera, lica sa kojim je izvršilac bio u intimnoj vezi ili prema djetetu, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine (član 144 stav 2).

Svakako je važno spomenuti i sasvim novu grupu krivičnih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (Glava XV), a što predstavlja ispunjavanje obaveza koje za BiH proizlaze iz međunarodnih konvencija. Granica za kažnjavanje dobrovoljnih odnosa sa maloljetnicima podignuta je sa 14 na 15 godina starosti, u ovoj glavi.

Krivični zakonik sadrži i posebnu Glavu XVIII-Krivična djela protiv prava po osnovu rada, u odnosu na prethodni krivični zakon, uvedeno je novo krivično djelo je Zlostavljanje na radu (član 210), kojim je regulisano da ko na radu ili u vezi s radom drugog vrijeđa, ponižava, zlostavlja ili na drugi način uznemirava i time naruši njegovo zdravlje, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine. Krivično gonjenje za krivično djelo iz stava 1 ovog člana, se preduzima po prijedlogu.

Krivično djelo *Pranje novca* (član 263) je propisano na način kako je to preporučeno od strane Moneyvala, odnosno kako je to već učinjeno u nekim zakonodavstvima iz okruženja. Pored tog krivičnog djela u Glavi XXI i druga krivična djela protiv privrede i platnog prometa su takođe značajno izmijenjena, a uvedena su i nova koja su upravljena na suzbijanje različitih oblika finansijskog i privrednog kriminala, koja imaju i karakter antikorupcijskih krivičnih djela); *Zloupotreba u postupku privatizacije* (član 268), te *Fiktivno učešće u privatizaciji* (član 269).

Uvedena su nova krivična djela protiv terorističkih aktivnosti: *Stvaranje terorističkih grupa ili organizacija* (član 301), *Javno podsticanje na terorističke aktivnosti* (član 302), *Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela* (član 303) i *Formiranje i obučavanje grupa radi pridruživanja stranim terorističkim organizacijama* (član 304). Finansiranje terorizma značajno je izmijenjeno i prošireno, te obuhvata i službena ili odgovorna lica u banci ili drugoj finansijskog instituciji ili lica koje vrši poslove od javnog interesa koja su ovlaštena za preduzimanje mjera ili radnji za sprečavanje finansiranja terorizma, koja svjesno propuste da preduzmu zakonom propisane mjere i time omogući izvršenje djela (član 300 stav 3).

U Glavi XXII (član 278 do 298) propisana su krivična djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Republike Srpske, u odnosu na prethodni Krivični zakon, propisana su nova krivična djela: *Sprečavanje borbe protiv neprijatelja* (član 284), *Služba u neprijateljskoj vojsci* (član 285), *pomaganje neprijatelju* (član 286), *protivzakonito formiranje paravojnih i parapolicijskih snaga* (član 287), *podrivanje odbrambene moći Republike Srpske* (član 288).

U skladu s Direktivom Evropskog parlamenta i standardima Vijeća Evrope, krivična djela iz Glave XXIX - Krivična djela protiv životne sredine su redefinisana, te je uveden i određeni broj sasvim novih krivičnih djela koja se odnose za zaštitu šumskih i biljnih zajednica i njihovih staništa (član 376), *Protivzakonito iznošenje i unošenje strogo zaštićenih biljaka ili životinja ili genetski modifikovanih organizama* (član 379) i *Ugrožavanje ozonskog omotača* (član 380).

Zakon o izmjenama i dopunama zakona Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja mijenja određene odredbe Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja (*Službene novine Federacije BiH*, broj 75/09) u cilju otklanjanja nedostataka Zakona u svrhu liječenja u smislu da se pruži mogućnosti darivanja organa i korištenja istih u svrhu transplantacije. **Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama zakona Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja** Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine usvojio je na 14. izvanrednoj sjednici od 9.11.2017. godine i Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine na 22. vanrednoj sjednici održanoj 21.11.2017. godine, u istovjetnom tekstu, međutim do objavljivanja ovog broja časopisa *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja* nije objavljen u službenim glasilima.

Ovaj Zakon se mijenja na način da se osigura tzv. „pretpostavljeni pristanak”, čime sedozvoljava uzimanje organa i tkiva sa umrle osobe radi presađivanja u svrhu liječenja pod uvjetom da se darovalac za života nije tome izričito protivio. Ovim se očekuje proširenja kruga mogućih darivalaca. Većina odredaba je upravo s ovim u vezi.

Istovremeno se član 20 važećeg Zakona mijenja, kako bi se bliže odredila rodbinska veza koja je uvjet za uzimanje organa, odnosno tkiva od živog darivaoca, obzirom da se ista može provoditi u korist primaoca organa, odnosno tkiva samo u slučaju rodbinske veze, odnosno tkiva od živog darivaoca, može provoditi u korist primaoca organa, odnosno tkiva samo u slučaju rodbinske veze, bračnog i vanbračnog partnerstva i srodstva po tazbini. Pod rodbinskom vezom smatraju se roditelji, djeca, brat odnosno sestra, kao i ostali krvni srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom srodstva. Darivalac organa, odnosno tkiva može biti bračni, odnosno vanbračni partner, kao i srodnik po tazbini zaključno sa četvrtim stepenom. Pored uslova iz stavova 2 i 3 člana 20, darivalac organa, odnosno tkiva mora biti osoba koja je punoljetna.

Izmjenama i dopunama je regulisano da je dozvoljeno uzimati organe i tkiva sa umrle osobe radi presađivanja u svrhu liječenja pod uvjetom da se darovalac za života nije tome protivio u pismenom obliku (član 30 stav 1). Pisanu izjavu o nedarivanju organa i tkiva poslije smrti u svrhu liječenja iz člana 30 stav 1 punoljetna osoba sposobna za rasuđivanje daje izabranom liječniku primarne zdravstvene zaštite ili nadležnom kantonalnom ministarstvu zdravstva, odnosno Ministarstvu (član 30 stav 2). Slijepa osoba, gluha osoba koja ne zna čitati, nijema osoba koja ne zna pisati i gluhoslijepa osoba daje izjavu o nedarivanju organa i tkiva u svrhu liječenja izabranom liječniku primarne zdravstvene zaštite ili nadležnom kantonalnom ministarstvu zdravstva, odnosno Ministarstvu, pred dva svjedoka uz pomoć zakonskog zastupnika, odnosno staratelja (član 30 stav 3). Pisana izjava o nedarivanju organa i tkiva iz može se opozvati u svakom trenutku (član 30 stav 4).

Uvodi se novi član 30a, kojim je regulisano kad i pod kojim uslovima je dozvoljeno uzimati tkiva donatora, koji za života nije dao pristanak. Tako je do uspostavljanja registra osoba koje nisu saglasne sa darovanjem organa i tkiva poslije smrti iz člana 6 stav 1 alineja 4, kao i člana 45 stav 1 tačka 4 Zakona, dozvoljeno uzimati organe i tkiva sa umrle osobe radi presađivanja u svrhu liječenja, samo uz pisani pristanak bračnog ili vanbračnog druga, punoljetnog djeteta, roditelja, punoljetnog brata ili sestre umrle osobe. Nakon uspostavljanja registra iz člana 30a stav 1 Zakona, dozvoljeno je uzimati organe i tkiva sa umrle osobe radi presađivanja u svrhu liječenja, uz pisani pristanak bračnog ili vanbračnog druga, punoljetnog djeteta, roditelja, punoljetnog brata ili sestre umrle osobe, i to u slučaju kada izjava darivaoca o nedarivanju organa i tkiva nije uvedena u registar.

Precizirane su odredbe koje se tiču uspostavljanja sistema za praćenje i dojavu ozbiljnih štetnih događaja i ozbiljnih štetnih reakcija, te sistem za povlačenje iz primjene organa koji su izazvali ili koji mogu izazvati ozbiljan štetan događaj ili ozbiljnu štetnu reakciju.

Kaznene odredbe iz člana 56 su pooštrene u odnosu na izvornu verziju Zakona.